

οὐκ εἶναι τὸ εἶναι αὐτοῦ, μήτε πρόσωπα εἶναι ὑφεστηκότα, εἰ καὶ ἀπλῶς ὑφεστήκασιν ἐν τῇ ἑαυτῶν φύσει· πρόσωπον γὰρ ἐστὶν ὕπερ καὶ ὄλον ἐστὶν ἐν τῇ ἰδίᾳ ὑποστάσει. Ὁ δὲ νοῦς καὶ μέρος ἐστὶ τοῦ ὑφεστῶτος ἀνθρώπου, καὶ ἕκαστα τῶν λοιπῶν δύο, ὡς μέρη τοῦ νοῦ αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο οὕτως ἡ θεία ὁμοιότης εὐρίσκεται ἐν ἀνθρώπῳ ὡσπερ ἡ τοῦ Ἡρακλέους ὁμοιότης ἐν τῷ λίθῳ, ὅσον πρὸς τὴν ὁμοιότητα τοῦ εἶδους, οὐ τὴν τῆς φύσεως· καὶ διὰ τοῦτο ἡ Γένεσις λέγει τοῦ Θεοῦ εἰκόνα εἶναι ἐν τῷ ἀνθρώπῳ.

Εὐρίσκεται δὲ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις πράγμασιν ὁμοιότης τις τῆς θείας
 10 Τριάδος, καθόσον ἕκαστον ἐνεστὶ τῇ ἑαυτοῦ οὐσίᾳ, καὶ εἶδει τινὶ μορφοῦται, καὶ τάξιν τινὰ ἔχει. Ἄλλ' ἢ μὲν τοῦ νοῦ σύλληψις ἐν τῷ νοητῷ εἶναι ἐστὶν, ὡσπερ ἡ μορφωσις τοῦ εἶδους ἐν τῷ φυσικῷ εἶναι· ἢ δ' ἀγάπη, ὡσπερ ῥοπή τις ἢ τάξις ἐν τῷ φυσικῷ πράγματι. Ὅθεν καὶ τὰ μὲν εἶδη τῶν πραγμάτων πόρρωθεν ἀνάλογόν ἐστι τῷ Ἰῷ· ἢ δὲ τάξις τῷ Πνεύματι
 15 τῷ ἁγίῳ, κάμτευθεν διὰ τὴν ἀπωκισμένην καὶ ἀμυδρὰν ἀναλογίαν, τὴν οὖσαν ἐν τοῖς ἀλόγοις, ἵχνη τῆς Τριάδος ἐν αὐτοῖς εἶναι λέγεται, ἀλλ' οὐκ εἰκῶν, ὡς ἐν τῷ Ἰώβ· „Μὴ τὰ ἵχνη τοῦ Θεοῦ καταλήψῃ“;

Ταῦτα περὶ τῆς θείας Τριάδος κατὰ τὸ παρὸν εἰρημένα ἀρκείτωσαν.

20 XXVII. — Περὶ τῆς σαρκώσεως τοῦ Λόγου.

Λείπεται νῦν περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς σαρκώσεως διαλαβεῖν, οὐ θαυμαστότερον οὐδὲν ἐν τοῖς ὑπὸ Θεοῦ γεγονόσιν, καὶ πρὸς ὃ τὰ ἄλλα πάντα θαύματα τάττονται, ὅσα τε πρὸ αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτό· πρὸς γὰρ τὴν τούτου πίστιν, γεγονάσιν ἅπαντα.

25 Ταύτην τοίνυν τὴν θαυμαστὴν τοῦ Θεοῦ Λόγου σάρκωσιν τοῖς θείοις λόγοις ἐπόμενοι καθομολογοῦμεν· ἐν γὰρ τῷ κατὰ Ἰωάννην λέγεται· „Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν“· καὶ ἐν τῇ πρὸς Φιλιππησίους ὁ Παῦλος· „Ὡς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων“, καὶ τὰ ἐξῆς· καὶ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς, ἐν οἷς ταπεινὰ φθέγγεται περὶ ἑαυτοῦ διὰ τὴν
 30 προσληφθεῖσαν σάρκα, φησὶν· „Ὁ Πατήρ μου μείζων ἐστὶ“· καί· „Περίλυπός
 f. 158 ἔστιν ἡ ψυχὴ μου | ἕως θανάτου“, καὶ τὰ τοιαῦτα, ὡσπερ τὰ ὑψηλὰ καὶ θεία κατὰ τὴν θείαν φύσιν φησὶν, ὡς τό· „Ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ ἐν ἐσμεν“, καί· „Πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ, ἐμά ἐστιν“· καὶ τοῖς ἔργοις δὲ τοῦτο αὐτοῦ παρίστησι· τὸ μὲν γὰρ φοβηθῆναι καὶ λυπηθῆναι καὶ πεινῆσαι καὶ
 35 ἀποθανεῖν ἐπὶ τὴν ἀνθρωπίνην ἀνάγεται φύσιν, τὸ δὲ ἰδίᾳ δυνάμει ἀσθενεῖς θεραπεύειν, νεκροὺς ἐγείρειν, τοῖς στοιχείοις τοῦ κόσμου ἐπιτάττειν μετ' ἐξουσίας, δαίμονας ἐλαύνειν, ἀμαρτίας ἀφιέναι, ἐκ νεκρῶν

14 ἀνάλογον sic A pour ἀνάλογα 17 Iob, 11, 7 27 Ioh. 1, 14 28 Phil. 2, 6
 30 Ioh. 14, 28 Matth. 26, 38 32 Ioh. 10, 30 33 Ioh. 16, 15

ὅτε ἠθέλησεν ἀναστῆναι, ἔτι τε εἰς οὐρανοὺς ἀνελθεῖν θείαν ἐν αὐτῷ δεικνύουσι δύναμιν.

XXVIII. — Περὶ τῆς κατὰ τὴν σάρκωσιν αἰρέσεως τοῦ
Φωτεινοῦ.

Τινὲς δὲ τὴν τῶν θείων γραφῶν διάνοιαν διαστρέφουσι, καὶ διὰ τοῦτο πεπλάνηται περὶ τὸ τῆς θείας σαρκώσεως μυστήριον. Φωτεινὸς γὰρ καὶ οἱ καθηγεμόνες αὐτοῦ, ὡς προείρηται, μόνην ἀνθρωπίνην φύσιν ὁμολογοῦσιν ἐν τῷ Χριστῷ, μετασχεῖν δὲ αὐτὸν καὶ θεότητος λέγουσιν ὑπερβαλλούσῃ τινὶ μετοχῇ τῆς θείας δόξης διὰ τῶν ἀγαθῶν ἔργων. Ἄναιρει δὲ ἡ θέσις αὕτη παντελῶς τὸ μυστήριον τῆς σαρκώσεως. Κατὰ ταύτην γὰρ οὐχ ὁ Θεὸς σάρκα προσέλαβεν, ἀλλ' ὁ σαρκικὸς ἄνθρωπος γέγονε Θεός, καὶ οὐκ ἂν ἠλήθευεν τὸ „ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο“, ἀλλὰ τὸ ἀνάπαλιν· ἅμα δὲ οὐδὲ ἡ κένωσις ἢ ἡ κατάβασις τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ μάλλον ἢ τοῦ ἀνθρώπου δόξα καὶ ἡ ἀνάβασις, καὶ οὕτως οὐκ ἂν ἀληθὲς ἦν τὸ ἀποστολικόν·¹⁶ „Ὡς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων“, καὶ τὰ ἐξῆς· ἀλλ' οὐδὲ τὸ καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀληθὲς ἂν ἦν, ἀλλὰ μόνον τὸ ἀναβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου. Ἐν δὲ τῇ Γραφῇ καὶ ἀμφότερα τίθενται· ἐν γὰρ τῷ κατὰ Ἰωάννην λέγεται· „Οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς“· καὶ ἐν τῇ πρὸς Ἐφεσίους· „Ὁ καταβάς αὐτός²⁰ ἐστὶ καὶ ὁ ἀναβάς“. Ἀλλὰ καὶ τὸ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἀπεστάλθαι, καὶ τὸ παρὰ Πατρὸς ἐξελθεῖν καὶ ἐλθεῖν εἰς τὸν κόσμον οὐκ ἂν ἠλήθευεν, μόνον δὲ τὸ πρὸς τὸν Πατέρα ἀνελθεῖν, καίτοι ἅμφω τοῦ Κυρίου συνάπτοντος, ὡς ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην· „Πορεύομαι πρὸς τὸν πέμψαντά με“· καὶ πάλιν· „Ἐξῆλθον παρὰ τοῦ Πατρὸς, καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον· πάλιν ἀφήμι²⁶ τὸν κόσμον καὶ πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα“. Ἐν ἑκατέρῳ δὲ τούτων, δείκνυται ἡ ἀνθρωπότης καὶ ἡ θεότης. Εἴρηται δὲ ἀνωτέρω κατὰ τῆς θέσεως τοῦ Φωτεινοῦ ταύτης πλατύτερον.

XXIX. — Περὶ τῆς κατὰ τὴν σάρκωσιν αἰρέσεως τῶν
Μανιχαίων.

Οἱ δὲ Μανιχαῖοι οὐκ ἀληθὲς σῶμα τὸν Χριστὸν ἀναλαβεῖν ἔλεγον, ἀλλὰ φαντασίαν, | καὶ δοκεῖν, οὐ γεγονέναι ἄνθρωπον, καὶ ὅσα κατ' ἀνθρω- f. 159 πον ἔδρασεν, ὅλον τὸ γεννηθῆναι, τὸ φαγεῖν, τὸ περιπατῆσαι, τὸ παθεῖν, τὸ ταφῆναι, οὐκ ἐν ἀληθείᾳ γενέσθαι, ἀλλὰ κατὰ τινα φαντασίαν, καὶ³⁶ ὅλως πλασματῶδές τι καὶ σαρκώσεως ὁμοίωμα, οὐ σάρκωσιν ἀληθῆ παρειαγούσι τὸ μυστήριον ὅλον.

Αὕτη δὲ ἡ θέσις πρῶτον μὲν τὰ λόγια τῆς Γραφῆς ἀναιρεῖ· ψευδός

19 Ioh. 3, 13

20 Ephes. 4, 10

24 Ioh. 16, 5

25 Ioh. 16, 28

τι γὰρ ἄν, εἰ τὰ ἐν φαντασίᾳ μόνῃ καὶ τῷ δοκεῖν σύμβαντα ὡς πράγματα ἰσχυριζομένη λέγει, ἐνὸς δὲ τινος ἐν ταύτῃ ἀκυρουμένου τοῦ ἐλαχίστου, πάντα τὰ ἐν τῇ πίστει πεπλάσθαι δόξειεν, ἃ τούτου χάριν γέγραπται, ἵνα πιστεύωνται, ὡς ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην. „Ταῦτα δὲ γέγραπται, ἵνα πιστεύσητε“. Τὸ δὲ λέγειν ὡς οὐκ ἄπεστι τῆς θείας Γραφῆς τὸ ἀληθεύειν, τὸ φανὲν λεγούσης ὡσπερ εἰ ἐγεγόνει, οὐδὲν ἐστίν· ἔδει γὰρ που αὐτὴν καὶ προσδιορίσασθαι φανερώς, ὅτι ὁμοίτησι καὶ ὁμωνυμίαις χρωμένη ἐκεῖνα λέγει, καὶ ταῦτα τοῦ Ἀποστόλου λέγοντος ὅτι. „Ὅσα προεγράφη, εἰς τὴν ἡμετέραν προεγράφη ὠφέλειαν“· εἰ δὲ μή, ἡπάτα ἄν· ἦν δ' ἄν καὶ ἡ εὐαγγελικὴ ἐλη διήγησις μυθώδης καὶ ποιητικῆ, εἰ τὰς τῶν πραγμάτων ὁμοιότητος ὡς πράγματα διηγείτο, καὶ ταῦτα Πέτρου λέγοντος ἐν τῇ πρώτῃ ὅτι· „Οὐ σεσαφισμένοις μύθοις ἐξακολουθήσαντες, ἐγνωρίσαμεν ὑμῖν τὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ δύναμιν τε καὶ παρουσίαν“. Τὸ δὲ ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἀμαρτίας οὐδὲν αὐτοῖς πρὸς τὸν λόγον· ἢ τό· ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι εὐρέθη ὡς ἄνθρωπος· οὐ γὰρ ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς λέγει, ἀλλὰ προστίθῃσιν ἀμαρτίας· ὁ γὰρ Χριστὸς ἀληθῆ μὲν σὰρκα ἀνέλαβεν, ἀλλ' οὐ σὰρκα ἀμαρτίας· οὐ γὰρ γέγονεν ἐν αὐτῷ ἀμαρτία, ἀλλ' ὁμοίαν σαρκὶ ἀμαρτίας, ὅτι σὰρκα παθητὴν ἔσχεν, οἷα γέγονεν ἐκ τῆς ἀμαρτίας ἢ σὰρξ τοῦ ἀνθρώπου. Μορφὴν δὲ δούλου τὴν φύσιν λέγει, εἶτα προστίθῃσιν· „Υπήκοος γενόμενος, μέχρι θανάτου“, δι' οὗ τὸ πλασματῶδες ἀναιρεῖται καθάπαξ. Διαρρήδην δὲ καὶ τὴν ὑπόνοιαν τοῦ φαντάσματος ἀναιρεῖ ἡ Γραφή, ὡς ἐν τῷ κατὰ Ματθαῖον· „Ἰδόντες οἱ μαθηταὶ τὸν Ἰησοῦν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἐταράχθησαν, λέγοντες ὅτι φάντασμα ἐστίν· καὶ εὐθὺς ἐλάλησεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων· θαρσεῖτε· ἐγὼ εἰμι· μὴ φοβεῖσθε“. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν μάτην ἂν ψηλαφηθησόμενον ἑαυτὸν παρέσχε, φανταστὸν ἔχων σῶμα. Ἀλλὰ καὶ ἡ μαρτυρία τῶν ἀποστόλων οὐκ ἂν εἴη ἀρκοῦσα, ἦν ὁ Πέτρος ἐν ταῖς Πράξεσι μαρτυρεῖ | ὡς ἐκ προσώπου τῶν συναποστόλων, καὶ ὁ Ἰωάννης ἐν τῇ ἐπιστολῇ· καὶ μάταιον ἂν εἴη αὐτῶν τὸ κήρυγμα, καὶ ἡ πίστις ματαία· εἶεν δ' ἂν καὶ ψευδομάρτυρες οἱ τῆς ἀληθείας κήρυκες, ὡς αὐτὸς φησὶν ὁ Ἀπόστολος· „Εὕρισκόμεθα δὲ καὶ ψευδομάρτυρες τοῦ Θεοῦ, μαρτυροῦντες κατὰ τοῦ Θεοῦ ὅτι ἀνέστησε τὸν Χριστόν, ὃν οὐκ ἀνέστησε“. Εἶτα καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν· „Εἰς τοῦτο γεγέννημαι, φησί, καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ“· „Παρὰ δὲ ψεύστου τί ἀληθὲς εἰρήσεται“; ὡς ἐν τῷ Ἐκκλησιαστῇ λέγεται. Ὁ δὲ Ἀπόστολος ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους φησὶν ὅτι· „Ἐδικαιώθημεν

4 Ioh. 20, 31
23 Matth. 14, 26
36 Rom. 3, 24, 25

8 Rom. 15, 4
31 I Cor. 15, 15

12 II Pet. 1, 16, non I Pet.
33 Ioh. 18, 37

20 Phil. 2, 8
35 Eccli. 24, 4

ἐν τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ“, καὶ εἰ μὴ ἀληθὲς ἔσχεν αἷμα ὁ Κύριος, οὔτε ἐξέχεεν ἀληθῶς, οὔτε ἐδικαιώθημεν ἀληθῶς.

Ἔτι, οὐδὲν ἂν ἐγεγόνει καινόν, κατὰ φαντασίαν ἐλθόντος τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ διαθήκῃ φανέντος τοῦ Θεοῦ τῷ Μωϋσεὶ καὶ τοῖς ἄλλοις προφήταις ἐν διαφόροις σχήμασιν· τοῦτο δὲ ὅλην τὴν τῆς καινῆς διαθήκης διδασκαλίαν ματαίαν ἀποδείκνυσιν. Οὐκ ἄρα φανταστόν, ἀλλ' ἀληθὲς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ σῶμα ἀνέλαβεν.

XXX. — < Περὶ τῆς κατὰ τὴν σάρκωσιν αἱρέσεως τοῦ Οὐαλεντίνου. >

Τούτοις παραπλήσια Οὐαλεντίνος ἐφρόνησεν· οὐ γήινον ἀναλαβεῖν σῶμα, ἀλλ' ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κεκομικέναι τοῦτο τὸν Κύριον, ἐκ δὲ τῆς παρθένου μητρὸς μηδὲν λαβεῖν, ἀλλ' ὥσπερ διὰ σωλήνος αὐτῆς διελθεῖν· ἠπάτηται δὲ τῷ τοῦ Ἀποστόλου ῥητῷ ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους πρώτη· „Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός, ὁ δεύτερος ἄνθρωπος, ὁ Κύριος ἐξ οὐ- 15 ρανοῦ“, καὶ ἄλλοις τοιούτοις ῥητοῖς τῆς Γραφῆς.

Ἄλλὰ τῶναντίον ὁ Κύριος φησὶν· „Πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα“· καὶ ὁ Ἀπόστολος ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους φησὶν· „Γεγέννηται ἐκ σπέρματος Δαυὶδ κατὰ σάρκα“· ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ πρὸς Γαλάτας· „Ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ γεννώμενον ἐκ γυναι- 20 κός“· καὶ ἐν τῷ κατὰ Ματθαῖον· „Ἐξ ἧς ἐγεννήθη Ἰησοῦς ὁ λεγόμενος Χριστός“· τοῦτο δὲ τοῦ διὰ σωλήνος διελθεῖν, ἢ οὐράνιον ἦκειν φέροντα σῶμα πάμπλειστον διαφέρει· καὶ ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους· „Ἐπεὶ οὖν τὰ παιδία κεκοινώνηκε σαρκὸς καὶ αἵματος, καὶ αὐτὸς παραπλησίως μετέσχε τῶν αὐτῶν“.

Ῥίζα δὲ τῆς αἱρέσεως ταύτης καὶ τῆς Μανιχαίων, ὅτι πάντα τὰ γήινα ἐκ τοῦ διαβόλου γεγονέναι ἐπίστευον, τὸν δὲ Χριστὸν ἐπ' ἀνατροπῇ τῶν διαβολικῶν ἔργων ἐλθεῖν. Ἐλέγχεται δὲ ἡ ρίζα αὕτη ἐκ τῶν εἰρημένων ἐν τῷ δευτέρῳ, ὅπου δέδεικται τὰ σωματικὰ | ταῦτα οὐκ ἀπὸ τοῦ δια- f. 160 βόλου, κατ' αὐτούς, ἀλλὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ γεγονέναι.

XXXI. — < Περὶ τῆς κατὰ τὸ τοῦ Χριστοῦ σῶμα αἱρέσεως τοῦ Ἀπολιναρίου. >

Τούτων ἀλογωτέρα ἢ Ἀπολιναρίου δόξα, συνάδουσα μέντοι τούτοις, ὅτι τὸ τοῦ Χριστοῦ σῶμα, οὐκ ἐκ τῆς Παρθένου εἰληφθαι ἐνόμιζεν, ἀλλ' ὅπερ 35 ἐστὶν ἀσεβέστερον, τὶ τῆς οὐσίας τοῦ Λόγου εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ σάρκα μεταβεβλήσθαι. Ἀφορμὴν δὲ τῆς πλάνης ἐλάμβανε, τό· ὁ Λόγος σὰρξ

9 Titre omis dans A, blanc   14 I Cor. 15, 47   17 Luc. 24, 39   19 Rom. 1, 8
20 Gal. 4, 4   21 Matth. 1, 16   23 Heb. 2. 11-12   32 Titre omis dans A, blanc

ἐγένετο, ὅπερ ἐνόει, ὡς ἂν τοῦ Λόγου μεταβεβλημένου εἰς σάρκα, ὡσπερ ὅτε τὸ ὕδωρ ἐ Ἰησοῦς οἶνον ἐποίει. Ἀδύνατον δέ· δέδεικται γὰρ ὁ Θεὸς ἀμετάβλητος πάντη· ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ Λόγος καὶ κατ' αὐτὸν Θεὸς ἐστὶν ἀληθής.

Ἔτι, τῶν μὴ κοινωνούντων ἀλλήλοις ἢ κατὰ τὴν ὕλην ἢ καθ' ἑν γένος, ἀδύνατον εἰς ἀλληλα μεταβολὴν γενέσθαι· οὐ γὰρ ἐκ γραμμῆς γίνεται λευκότης, οὐδὲ τὸ στοιχειώδες σῶμα εἰς οὐράνιον μεταβάλλεται, ἢ εἰς φύσιν ἀσώματον, ἢ τὸ ἀνάπαλιν· τὰ μὲν γὰρ σώματα ταῦτα οὐ κοινωνοῦσι κατὰ τὴν ὕλην, γραμμῆς δὲ καὶ λευκότητος ἕτερα γένη. Ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ Λόγος, Θεὸς ὢν, οὔτε κατὰ τὴν ὕλην, οὔτε κατὰ τὸ γένος τινὶ κοινωνεῖ· οὔτε γὰρ ἐν γένει ἐστίν, οὔτε ὕλην ἔχει. Οὐκ ἄρα δυνατόν ἦν μεταβληθῆναι αὐτὸν εἰς σάρκα ἢ εἰς ἕτερόν τι, ἀλλὰ τὸ γενέσθαι τὸν Λόγον σάρκα τὸ ἀναλαβεῖν σάρκα δηλοῖ, ἵνα τοῖς ὀρώσιν ἀνθρώποις φαίνηται, οἷς ἀναστραφῆναι ἠθέλησεν· ὅθεν πρόσκειται· „Καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ“, καὶ τὰ ἐξῆς. Οὕτω καὶ ὁ Βαρούχ φησὶ περὶ τοῦ Θεοῦ, ὅτι „καὶ ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανέστράφη“.

XXXII. — Τί πεφρόνηκαν Ἄρειος καὶ Ἀπολινάριος περὶ τῆς ψυχῆς τοῦ Χριστοῦ.

Οὐ μόνον δὲ περὶ τὸ τοῦ Χριστοῦ σῶμα, ἀλλὰ καὶ περὶ τὴν ψυχὴν Ἄρειος καὶ Ἀπολινάριος κακῶς ἐφρόνησαν. Ὑπέθετο γὰρ Ἄρειος μὴ εἶναι ψυχὴν ἐν Χριστῷ, μόνην δὲ σάρκα ἀναλαβεῖν, τῆς θεότητος ἀντὶ ψυχῆς οὐσης αὐτῷ· ἔοικε δὲ ἀνάγκη τινὶ πρὸς τοῦτο συνεληλυθέναι· ὡς γὰρ νομίζων κτίσμα εἶναι τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ἐκείνοις ἐχρήτο τοῖς γραφικοῖς, ἅπερ ἐδείκνυον ἐν Χριστῷ τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν· καὶ ἵνα μὴ τις ὀβελίσῃ τὴν ἐκείνου ἀπόδειξιν, λέγων τὰς μαρτυρίας ἐκείνας οὐ κατὰ τὴν θείαν φύσιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην τῷ Χριστῷ ἀρμόζειν, κακοήθως τὴν ψυχὴν ἀνείλεν ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, ἵνα τινῶν μὴ ἐφαρμοζόντων τῷ σώματι, ὡσπερ τοῦ θαυμάσαι, τοῦ φοβηθῆναι, τοῦ προσεύξασθαι, ἀναγκαῖον δόξῃ ἐπ' αὐτὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ | τὰ τοιαῦτα τὴν ἐλάττωσιν ἀναπέμπειν. Ἐχρήτο δὲ πρὸς ἀπόδειξιν τῷ· ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, ὡς μόνην σάρκα, ἀλλ' οὐ καὶ ψυχὴν ἀνειληφότος τοῦ Λόγου· ἢ δοξῆ καὶ Ἀπολινάριος ἠκολούθησεν ὕστερον. Ἀλλ' ἀδύνατον. Καὶ ὅσον μὲν πρὸς τὸν Ἀπολινάριον, ὅς ἐδόξαζεν ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ τὸν Λόγον αὐτοῦ, ἀρκεῖ εἰπεῖν, ὅτι ὁ μὲν Θεὸς οὐδενὸς εἶδος δύναται εἶναι, ὡς ἐδείχθη· ἢ δὲ ψυχὴ εἶδος ἐστὶ σώματος. Ἀλλὰ καὶ πρὸς Ἄρειον τοῦτο τρόπον τινὰ ἱκανόν· οὐδὲ γὰρ τὰ ὑπερουράνια πνεύματα δύνανται εἶδη τινὸς εἶναι σώματος· τούτων

δὲ ὑπερκεῖσθαι πάντων Ἄρειος ἐνόμιζε τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ· κατὰ δὲ Ὁριγένην οὐχ ἰκανόν, ὅς ἔλεγε τὰς ἀνθρωπίνας ψυχὰς τῆς αὐτῆς φύσεως τοῖς οὐρανίοις πνεύμασιν εἶναι, ἧς δὴ δόξης τὸ ψεῦδος προαποδέδεικται· καθόλου δέ, ἀναιρουμένου τινὸς τῶν ἐν τῷ ὀρισμῷ τοῦ ἀνθρώπου, ἀληθῆς ἀνθρώπος οὐ δύναται εἶναι.

Φανερόν δὲ ὅτι ἡ ψυχὴ ἐκ τοῦ ὀρισμοῦ ἐστὶ τοῦ ἀνθρώπου, εἶδος ὄν αὐτοῦ. Εἰ τοίνυν οὐκ ἔσχε ψυχὴν ὁ Χριστός, οὐ γέγονεν ἀληθῆς ἀνθρώπος. Ἄλλ' ὁ Ἀπόστολος ἐν τῇ πρὸς Τιμόθεον πρώτη φησὶν· „Εἰς μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἀνθρώπος Ἰησοῦς Χριστός. „Ἀλλὰ καὶ διαρρηθὴν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ φησὶν ὁ Κύριος ἔχειν ψυχὴν· φησὶ γάρ· „Περίλυτός 10 ἐστὶν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου“, καὶ· „Νῦν ἡ ψυχὴ μου τετάρακται“· καὶ ἵνα μὴ τις εἴποι, ὅτι ψυχὴν λέγει τὴν θεότητα, ἀντὶ ψυχῆς οὕσαν αὐτῷ κατὰ τὴν ἐκείνων δόξαν· „Ἐξουσίαν ἔχω τὴν ψυχὴν μου θείναι, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν“, ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην λέγει, ὡς ὄντος ἐν αὐτῷ ἑτέρου τινὸς παρὰ τὴν ψυχὴν, ὅπερ ἐξουσίαν εἶχε τοιαύτην. 15 Ἄλλ' οὐκ ἦν ἐν τῇ τοῦ σώματος ἐξουσία ἢ ἠνώσθαι τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, ἢ χωρίζεσθαι, κατ' αὐτούς.

Ἔτι, ἡ λύπη καὶ ἡ ὀργὴ καὶ τὰ τοιαῦτα, τῆς αἰσθητικῆς ὄντα ψυχῆς, λέγονται περὶ τοῦ Χριστοῦ. Ἄλλ' ἀδύνατον τὴν θείαν φύσιν ταῦτόν εἶναι τῇ αἰσθητικῇ ψυχῇ· μεταφορικῶς δὲ οὐ λέγονται ταῦτα, ἐπεὶ μηδὲ τὰ 20 ἄλλα σωματικὰ οἱ εὐαγγελισταὶ μεταφορικῶς λέγουσιν, οἷον τὸ φαγεῖν καὶ τὸ πεινῆσαι καὶ τὰ τοιαῦτα. Δῆλον γάρ ὅτι τὸ πεινῆν μόνον ἐστὶ τοῦ ψυχὴν αἰσθητικὴν ἔχοντος, ἐπεὶ ἡ πείνα σιτίων ἐστὶν ἔφεσις.

XXXIII. — <Ὅτι τὴν θεότητα ἀντὶ νοῦ καὶ διανοίας εἶναι 25 ἐν τῷ Χριστῷ εἶπεν Ἀπολινάριος, καὶ κατὰ τῆς Ὁριγένους δόξης περὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ ψυχῆς.>

Τούτων δὲ τῶν εὐαγγελικῶν μαρτυριῶν ἠττηθεὶς Ἀπολινάριος, ψυχὴν μὲν αἰσθητικὴν ὡμολόγησεν εἶναι ἐν τῷ Χριστῷ, ἄνευ μέντοι διανοίας γενέσθαι καὶ νοῦ, ὥστε τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον ἐν ἐκείνῃ ἀντὶ νοῦ καὶ δια- 30 νοίας εἶναι. Ἄλλ' οὐδὲ τοῦτ' ἀρκεῖ πρὸς τὸ τὴν ἐπομένῃν ἀτοπίαν φυγεῖν. Εἰ γὰρ ἐν τῷ Χριστῷ | αἰσθητικὴ μόνον ὑπῆρχε ψυχὴ, ἄνευ λόγου, οὐκ f. 161 ἦν τοῦ αὐτοῦ εἶδους τῇ ἡμετέρᾳ ψυχῇ λόγον ἐχούσῃ· οὐδ' αὐτὸς ἄρα τοῦ αὐτοῦ εἶδους ἦν ἡμῖν ὁ Χριστὸς κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, οὐδ' ἀνθρώπος ἀληθῆς.

Ἔτι, περὶ τοῦ Υἱοῦ λέγεται, ὅτι ἀκούσας τοὺς τοῦ ἑκατοντάρχου λόγους, ἐθαύμασεν. Ἄλλ' οὔτε ὁ Θεὸς θαυμάζει· οὐ γὰρ ἀγνοεῖ τὰς αἰτίας·

7 ὄν sic A, au lieu de οὕσα 8 I Tim. 2, 5 10 Matth. 26, 38 11 Ioh. 12, 27
13 Ioh. 10, 18 14 αὐτήν avant et après λαβεῖν hab. A 25 Titre omis, blanc A

οὔτε ἡ αἰσθητικὴ ψυχὴ· οὐ γὰρ τῆς γνώσεως τῶν αἰτίων ἀνίκει αὐτῇ φροντίζειν. Λείπεται ἄρα εἶναι τι ἐν Χριστῷ παρὰ τὴν τοῦ Λόγου θεότητα καὶ τὴν αἰσθητικὴν ψυχὴν· τοῦτο δ' ἂν εἴη ἡ λογικὴ καὶ ἀνθρωπίνη ψυχὴ.

5 Εἰ δὲ ἀνθρωπίνην σάρκα καὶ ἀνθρωπίνην ψυχὴν ὁ Θεὸς ἀνέλαβεν, φανερόν ὡς ἡ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ ψυχὴ οὐ γέγονε πρὸ τῆς συλλήψεως τοῦ σώματος αὐτοῦ· δέδεικται γὰρ ὡς αἱ ψυχαὶ τῶν ἰδίων σωμάτων οὐ προϋφίστανται. Ὅθεν φανερόν ψευδὲς εἶναι τὸ Ὠριγένους δόγμα, τὸ τὴν Χριστοῦ ψυχὴν μετὰ τῶν ἀσωμάτων οὐσιῶν ἐκτισμένην ὑπὸ τοῦ Θεοῦ
10 Λόγου προσειληφθαι, καὶ μετὰ ταῦτα, περὶ τὰ τῶν αἰώνων τέλη, ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπίνης σωτηρίας σάρκα λαβεῖν.

XXXIV. > Θεοδώρου τοῦ Μοψουεστίας καὶ Νεστορίου δόξα.>

15 Ἀληθεστάτου τοίνυν ὄντος, ὡς ἐν τῷ Χριστῷ τρία συνήλθον· θεότης, ἀληθῆς ἀνθρωπίνη ψυχὴ, καὶ ἀληθὲς ἀνθρώπινον σῶμα, τῶν περὶ ταῦτα αἰρέσεων ἀπεληλεγμένων, τί περὶ τὴν αὐτῶν ἔνωσιν φρονητέον κατὰ τὰς γραφὰς ὑπόλοιπόν ἐστι ζητῆσαι. Ὁ μὲν οὖν Μοψουεστίας Θεόδωρος καὶ
20 Νεστόριος ἀκολουθῶς αὐτῷ ἔφασαν τὸν Χριστὸν ἀληθῆ ἀνθρώπον εἶναι, τοῦ αὐτοῦ εἶδους ἡμῖν καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἔχοντα, καὶ ἐν τούτῳ τῷ ἀνθρώπῳ ὡς ἐν ἰδίῳ ναῷ κατοικῆσαι τὸν Θεὸν χάριτι, καὶ ἐκ τούτου περαιτέρω ἔνωσιν τινα κατὰ διάθεσιν ἀκολουθῆσαι τοῦ ἀνθρωπίνου ἐκείνου καὶ τοῦ Θεοῦ τῷ καὶ τὸν ἀνθρώπον ἐκείνον τῷ Θεῷ ἐκουσίως προσκολληθῆναι, καὶ τὸν Θεὸν τῇ ἰδίᾳ θελήσει αὐτὸν εἰσποιήσασθαι, ὡς ἐν τῷ κατὰ
25 Ἰωάννην· „Ὁ πέμψας με μετ' ἐμοῦ ἐστίν, καὶ οὐκ ἀφήκε με μόνον, ὅτι τὰ ἀρεστά αὐτῷ ποιῶ πάντοτε“· διὰ δὲ ταύτην τὴν ἐνοικήσιν ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ τοῦ Χριστοῦ, τὴν θεότητα, καὶ τὴν κατὰ διάθεσιν ἔνωσιν, καὶ Θεόν, καὶ Υἱὸν Θεοῦ λέγεσθαι, καὶ Κύριον, καὶ ἅγιον, καὶ Χριστόν· διὰ δὲ τὸ ὑπερβάλλον τῆς ἐν ἐκείνῃ χάριτος ἢ ἐν τοῖς ἄλλοις ἀγίοις ἰδικῇ
30 τινι δωρεᾷ τῶν θείων μετασχεῖν δωρεῶν καὶ ὀνομάτων, καὶ τῇ ὑπερβολῇ τῆς χάριτος θείας τιμῆς καὶ ἀξίας μέτοχον καταστῆναι, ὥστε καὶ συμπροσκυνεῖσθαι τῷ Θεῷ· καὶ οὕτως ἀνάγκη εἶναι ἕτερον εἶναι τὸ τοῦ Θεοῦ πρόσωπον, καὶ ἄλλο τὸ τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου, ὅς τῳ τοῦ Θεοῦ
f. 161^v Λόγῳ | συμπροσκυνεῖται. Ὅθεν καὶ τὴν μακαρίαν Παρθένον οὐ τοῦ Θεοῦ,
35 ἢ τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ μητέρα, ἀλλὰ Χριστοῦ μητέρα δεῖν εἶναι φασὶν καὶ ὀνομάζεσθαι.

Ἄναιρεῖ δὲ καὶ αὕτη ἡ θέσις τὴν τῆς θείας σαρκώσεως ἀλήθειαν οὐχ ἥττον τῶν ἄλλων, εἴπερ τὸ ἐνοικῆσαι τῷ ἀνθρώπῳ τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον

οὐκ ἔστι τὸ τὸν Θεὸν σαρκωθῆναι· ἐνφάνησε γὰρ τοῖς ἀγίοις ὁ Θεὸς ἀπὸ τῆς τοῦ κόσμου συστάσεως, ἀλλ' οὐ λέγεται ὁ Θεὸς ἐν αὐτοῖς σαρκωθῆναι, οὔτε τὸ πληρέστατα ἐνοικῆσαι τῷ Χριστῷ βοηθεῖ αὐτοῖς πρὸς τὸν λόγον· τὸ γὰρ μείζον καὶ ἔλαττον οὐ ποιοῦσι διάφορον τὸ τῆς ἐνώσεως εἶδος. Ἐπεὶ τοίνυν ἡ τῶν χριστιανῶν εὐσέβεια ἐν τῇ τῆς σαρκώσεως πίστει τὸν θεμέλιον ἔχει, ἡ θέσις αὕτη τῆς χριστιανικῆς εὐσεβείας, ὁμολογούμεθα, τὸν θεμέλιον ὑποσπᾷ. Φανερά δὲ ἡ προσωπικὴ ἔνωσις τοῦ θείου Λόγου καὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐν τῷ Χριστῷ καὶ ἐκ τῶν γραφικῶν ῥητῶν. Ἐν γὰρ τῇ πρὸς Κορινθίους πρώτῃ λέγεται· „Τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν“. Καὶ ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους· „Ὁς οὐκ ἐφείσατο τοῦ ἰδίου 10 Υἱοῦ, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτόν“· καὶ ἐν τῇ κατὰ Ἰωάννην· „Οὕτως ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ δέδωκεν“· καὶ ἐν τῇ πρὸς Γαλάτας· „Ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ, γεννώμενον ἐκ γυναικός“· καὶ ὅτι· „Ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων ἐκένωσεν ἑαυτόν“, ἐν τῇ πρὸς Φιλιππησίους περὶ τοῦ Χριστοῦ λέγεται· καὶ ἐν τῇ 15 πρὸς Κορινθίους πρώτῃ· „Εἷς ἐστι Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δι' οὗ τὰ πάντα“. Τὸ μὲν οὖν Ἰησοῦς ὄνομα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου ἐστίν· τὸ δὲ δι' οὗ τὰ πάντα τῷ Λόγῳ τοῦ Θεοῦ ἀρμόζει. Οὕτω τοίνυν ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ ἀνθρωπος ἐκεῖνος εἷς ἐστι Κύριος, ἀλλ' οὔτε δύο κύριοι, οὔτε δύο υἱοί, ὡς ὁ Νεστόριος ἔλεγεν. Ἐντεῦθεν τοίνυν ἔπεται δόγμασι 20 καθὼς καὶ τῇ Γραφῇ σύμφωνον εἶναι τὸ τὸν Θεοῦ Λόγον, καὶ τὸν ἀνθρωπον ἐκεῖνον ἐν πρόσωπον γεγονέναι τὸν Χριστόν.

Ὅσον μὲν οὖν πρὸς τὴν σάρκωσιν, ὀλίγον ὁ Φωτεινὸς καὶ ὁ Νεστόριος διαφέρουσιν· ἐκάτερος γὰρ χάριτος ἐνοικῆσει Θεὸν ἔλεγεν ὠνομάσθαι τὸν ἀνθρωπον ἐκεῖνον, διὰ τοῦ τε πάθους καὶ τῶν ἀγαθῶν ἔργων τοῦ 25 τῆς θεότητος ὀνόματος καὶ τῆς δόξης ἀξιωθέντα· ὁ δὲ Νεστόριος ὠμολόγει ὡς ἐξ ἀρχῆς τῆς συλλήψεως αὐτοῦ τὸ τοιοῦτον ἔσχεν ὄνομα καὶ τὴν δόξαν διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ πληρεστάτην ἐνοικῆσιν ἐν αὐτῷ. Περὶ δὲ τὴν τοῦ Λόγου αἰδίον γέννησιν πλείστον διέφερον. Ὁ μὲν γὰρ Νεστόριος αὐτὴν ὠμολόγει, ὁ δὲ Φωτεινὸς ἠρνεῖτο παντάπασιν. 30

XXXV. — Δόξα Εὐτυχούς.

Κατὰ τοῦ Νεστορίου τούτου Ἐυτυχῆς, φυλάξαι βουλόμενος ἐν τῷ Χριστῷ τὴν ἐνότητα | τοῦ προσώπου, μίαν ἐν τῷ Χριστῷ φύσιν εἶναι f. 162 φησίν, τῶν πρότερον διακεκριμένων φύσεων, τῆς τε θείας καὶ ἀνθρωπίνης, 36 ἐν τῇ ἐνώσει εἰς μίαν συνδραμουσῶν, ὥστε ἔλεγε τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ

9 I Cor. 2, 8
16 I Cor. 8, 6

10 Rom. 8, 32

12 Ioh. 3, 16

13 Gal. 4, 4

14 Phil. 2, 6

ἐκ δύο μὲν φύσεων εἶναι, οὐκ ἐν δυοῖ δὲ φύσεσιν ὑφεστάναι, καὶ διὰ τοῦτο ἐν τῇ συνόδῳ τῇ ἐν Χαλκηδόνι κατεδικάσθη. Προαποδέδεικται γὰρ ἐν τῷ Χριστῷ Ἰησοῦ καὶ σῶμα εἶναι καὶ λογικὴν ψυχὴν καὶ θεότητα, καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν διακεκριμένα· σῶμα μὲν ψηλαφητὸν καὶ ὄρατὸν καὶ
 6 θέσει μελῶν διακεκριμένον, ἃ πόρρω θεότητος, ψυχὴν δὲ πάθεισιν ὑποκειμένην, ὀργῇ καὶ ὀδύνη καὶ λύπῃ καὶ τοῖς τοιούτοις, ἃ τῇ θεότητι προσήκειν ἀδύνατον· ἐξ ὧν ἀμφοτέρων ἡ ἀνθρωπίνη φύσις συνίσταται, ψυχῆς δηλονότι καὶ σώματος.

Ἔτι, καὶ κατὰ τὸν ἀποστολικὸν λόγον· ὅς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, μορφὴν ἔλαβε δούλου, δύο ἦσαν καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν μορφᾶς καὶ εἶδη καὶ φύσεις ἐν τῷ Χριστῷ, ἡ τε τοῦ δεσπότου καὶ Θεοῦ καὶ ἡ δουλική· οὔτε γὰρ ἡ αὐτὴ ἄμφω μορφῇ, οὔτε δυνατὴν ἦν τὴν ἑτέραν φθαρῆναι· ἔχων γὰρ τὴν θείαν, τὴν δουλικήν, φησὶν, ἔλαβεν, ὧν φανερὸν τὸ διάφορον.

Ἔτι, εἰ εἰς μίαν ἀνελύθησαν φύσιν ἡ θεία καὶ ἀνθρωπίνη, δύο οὔσαι πρὸ τῆς ἐνώσεως, ἀνάγκη τοῦτο συμβῆναι κατὰ τινα τῶν τρόπων καθ' οὓς ἐκ πολλῶν ἐν γίνεσθαι πέφυκεν· ἡ γὰρ τάξει, ὡς ἐκ πολλῶν οἰκιῶν μία πόλις, καὶ ἐκ πολλῶν ἰππέων τὸ στράτευμα· ἡ τάξει καὶ συνθέσει, ὡς ἡ οἰκία ἐκ τῶν μερῶν αὐτῆς· ἡ κατὰ μίξιν. Ἀλλὰ τοῖς μὲν δυοῖ προτέροις τρόποις ἀδύνατον ἦν· ἡ γὰρ ἐν ἐκείνοις ἔνωσις οὐ ποιεῖ ἐν κατὰ φύσιν· οὔτε μὴν τῷ τρίτῳ· πρῶτον μὲν ὅτι ἡ μίξις ἐστὶ τῶν κοινωνούντων κατὰ τὴν ὕλην καὶ οὕτω δυναμένων πάσχειν καὶ μεταβάλλειν εἰς ἄλληλα· ὁ δὲ Θεὸς ἄυλος πάντη καὶ ἀπαθής· δεύτερον, ὅτι ἡ θεία φύσις τὴν ἀνθρωπίνην ἐπ' ἄπειρον ὑπερβαίνει, ἐκ δὲ τῶν τοιούτων οὐ (δύναται)
 26 γίνεσθαι μίξις, ἀλλὰ φθορὰ μόνον τοῦ ὑπερβαινομένου ποσότητι ἢ δυνάμει, ὡσπερ εἰ τις ὕδατος σταγόνα ἐμβάλλοι χιλίοις ἀμφορεῦσιν οἴνου, ἢ ξύλον ἐμβάλλοι καμίνῳ· τρίτον, ὅτι οὐδετέρα φύσις ἂν ἔμεινεν, ἀλλὰ τι ἂν ἐγίνετο τρίτον, καὶ οὕτως οὔτε Θεὸς οὔτ' ἀνθρώπος ἦν ἂν ὁ Χριστός. Ἐπεὶ τοίνυν ταῦτα ἀδύνατα, ἀδύνατον ἦν ἐκ τῶν δύο φύσεων ἐν Χριστῷ μίαν φύσιν
 30 συνεστάναι, εἰ μὴ μόνον νοοῖτο μίαν μόνον φύσιν ὑπομεῖναι. Ἡ τοίνυν ἡ θεία ὑπολείπεται, καὶ τὸ ἀνθρώπινον φανταστὸν ἦν, ὡς ἔλεγε Μάνης, f. 162* | ἡ ἡ θεία φύσις μεταβέβληται εἰς τὴν ἀνθρωπίνην, ὡς Ἀπολινάριος ἔλεγεν· καθ' ὧν ἀνωτέρω συνεπεράνθη.

Ἔτι, ἐπεὶ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἐντελής ἐστὶ φύσις, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ
 36 θεία, ἀδύνατόν ἐστιν εἰς μίαν συνδραμεῖν φύσιν εἰ μὴ ἡ ἑτέρα, ἢ ἑκατέρα φθαρείη· οὐδὲ γὰρ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα συνήεσαν ἂν εἰς μίαν φύσιν, εἰ μὴ ὅτι ἄμφω ταῦτα ὑπὸ τὸν τοῦ μέρους λόγον εἰσίν, καὶ οὐδέτερον αὐτῶν

25 γίνεσθαι sic A pour γίνεσθαι, à moins de supprimer δύναται
 συνήεσαν A

36 συνήεσαν:

ἔχει εἶδος πεπληρωμένον, καὶ ὅλως ἀδύνατον δύο τινὰ συνελθεῖν εἰς μίαν φύσιν, ὧν ἑκάτερον ὅλον τί ἐστίν. Ἐπεὶ τοίνυν ὁ Χριστὸς Θεὸς ἐστὶν ἀληθῆς καὶ ἄνθρωπος ἀληθῆς, καὶ τελείως ἑκάτερον, ἀδύνατον ἐν τῷ Χριστῷ μίαν εἶναι φύσιν τὰς δύο μετὰ τὴν ἔνωσιν. Ἀλλὰ καὶ ἀλλότριον τῆς πίστεως τὸ οἰεσθαι πρὸ τῆς ἐνώσεως ἐν τῷ Χριστῷ δύο φύσεις εἶναι· εἶπετο γὰρ ἂν ἢ τὴν ψυχὴν ἢ τὸ σῶμα ἢ ἑκάτερον πρὸ τῆς σαρκώσεως εἶναι, ὃ ψεῦδος καὶ ἐναντίον τῆ πίστει.

XXXVI. — Περὶ τῆς τῶν Μονοθελητῶν αἰρέσεως.

Τάχα δ' εἰς ταῦτόν εἶναι δοκεῖ καὶ ἡ τοῦ Ἀντιοχείας Μακαρίου δόξα, λέγοντος ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ μίαν μόνην ἐνέργειαν καὶ θέλησιν εἶναι· πάσης γὰρ φύσεως ἐστὶν ἴδια τις ἐνέργεια· τὸ γὰρ εἶδος ἀρχὴ ἐστὶν ἐνεργείας, καθ' ἣν ἑκάστη φύσις ἔχει τὸ ἴδιον εἶδος. Ἀνάγκη τοίνυν, ὡσπερ τῶν διαφόρων φύσεων διάφορά εἰσιν εἶδη, οὕτω καὶ διαφόρους ἐνεργείας ὑπάρχειν. Εἰ τοίνυν ἐν τῷ Χριστῷ μία μόνον εἴη ἐνέργεια, ἔπεται καὶ μίαν ἐν αὐτῷ φύσιν εἶναι, ὅπερ ἐστὶ τῆς τοῦ Εὐτυχοῦς αἰρέσεως.

Ἐτι, ἡ βούλησις μία τῶν δυνάμεων ἐστὶ τῆς ψυχῆς, ὡς καὶ ὁ νοῦς. Εἰ τοίνυν ἐν τῷ Χριστῷ οὐκ ἦν ἑτέρα τις βούλησις παρὰ τὴν τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ, οὐδὲ νοῦς ἦν ἐν αὐτῷ παρὰ τὸν θεῖον, ὃ τῆς Ἀπολιναρίου αἰρέσεως.

Ἐτι, εἰ μὴ εἶχεν ἀνθρωπίνην θέλησιν, οὐκοῦν οὐδὲ αὐτεξούσιον, οὐκοῦν οὐδὲν σπουδαῖον ἢ ἐπαινετὸν ἢ ἡμῖν προσεικὸς ἔπραττεν. Ἀλλὰ τοῦναντίον αὐτὸς ἔλεγε· „Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶξός εἰμι“, καὶ τὰ ἐξῆς· καὶ αὐθις· „Ἐπόδειγμα δέδωκα ὑμῖν, ἵνα καθὼς ἐγὼ πεποίηκα, καὶ ὑμεῖς ποιήτε“.

Ἐτι, καὶ ἐναργῶς ἐν Χριστῷ θελήσεις διττὰς τὰ λόγια τιθέασιν· ἐν γὰρ τῷ κατὰ Ἰωάννην φησὶν αὐτὸς ὁ Κύριος· „Καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με Πατρὸς“· καὶ ἐν τῷ κατὰ Λουκᾶν· „Μὴ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ σὸν γενέσθω“. Θέλημα | οὖν ἰδίως ἑαυτοῦ τὸ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως λέγει, ἐπεὶ τὸ τοῦ Πατρὸς καὶ αὐτοῦ ἦν κατὰ τὴν θεότητα· ὡς γὰρ μία αὐτῶν ἡ φύσις, οὕτω καὶ ἡ βούλησις μία.

Ὁ δ' αὐτὸς καὶ περὶ τῶν ἐνεργειῶν λόγος. Ὅτι μὲν γὰρ μία ἡ θεία ἐνέργεια ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ, δηλον ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην· „Ὅσα ποιεῖ, φησὶν, ὁ Πατήρ, ταῦτα καὶ ὁ Υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ“. Ἀλλ' ἦν ἐν τῷ Χριστῷ καὶ ἄλλη ἐνέργεια οὐ προσήκουσα τῷ Πατρὶ, ὡς τὸ καθεύδειν, τὸ πεινῆν καὶ τὰ ὅμοια. Ἀλλ' οἱ περὶ τὸν Μακάριον, ὁρῶντες τὴν θέλησιν καὶ τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἀνθρωπίνου τοῦ Χριστοῦ ὑπὸ τὴν θείαν τεταγμένην τάξει

ἀπαρτρέπτω, ὥστε πᾶν πάθος τοῦ Χριστοῦ ἢ ἐνέργειαν σωτηριώδη καὶ εἶναι καὶ λέγεσθαι, ὡς καὶ Διονύσιος τὴν ἀνθρωπίνην ἐνέργειαν τοῦ Χριστοῦ θεανδρικήν ὀνομάζει, ὅτι Θεοῦ ἐστὶ καὶ ἀνθρώπου, διὰ ταῦτα ὠρίσαντο ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ μίαν μόνην θέλησιν καὶ ἐνέργειαν εἶναι· οὐκ ἦδεσαν δέ, ὡς ἔοικε, διακρίνειν τὸ τε ἀπλῶς ἓν καὶ τὸ τῇ τάξει ἓν.

XXXVII. — Κατὰ τῶν λεγόντων μὴ ὑποστῆναι ἓν τι ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος ἐν Χριστῷ.

Φανερόν μὲν οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων τὴν τῆς πίστεως ἀσφάλειαν ἐν 10 μόνον τιθέναι πρόσωπον ἐν Χριστῷ καὶ δύο φύσεις, οὐ τοῦναντίον Εὐτυχῆς ὑπέθετο καὶ Νεστόριος. Ἀλλὰ τινες ἄλλοι νεώτεροι τὸ μὲν δόγμα τῆς πίστεως ὡς ξένον καὶ μὴ συναῖδον τῷ φυσικῷ λόγῳ μὴ δυνάμενοι συνιδεῖν, τοῖς δὲ εἰρημένοις αἰρετικοῖς οὐ θέλοντες συμφωνεῖν, ἄλλην ἐτράποντο. Ὑπέθεντο γὰρ τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον κατὰ συμβεβηκὸς τὴν ἀνθρωπίνην 15 ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ἀναλαβεῖν, ὥσπερ τὸ ἱμάτιον λαμβάνει ὁ ἀνθρώπος, αὐτὰ τε τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα μὴ ἠνώσθαι εἰς μίαν φύσιν ἐν τῷ Χριστῷ. Τοῦτο δὲ ἐναντίον τῆ διδασκαλίᾳ τῆς πίστεως. Ἡ γὰρ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα τῇ ἑαυτῶν ἐνώσει τὸν ἀνθρώπον ὑφιστάσιν· εἰ δὲ ἐν τῷ Χριστῷ οὐχ ἠνωῦντο, οὐκ ἦν ἀνθρώπος ὁ Χριστός, ἐναντία τῷ Ἀποστόλῳ λέγοντι ἐν 20 τῇ πρὸς Τιμόθεον· „Εἰς μεσότης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἀνθρώπος ὁ Χριστός“· καὶ εἰ κατὰ συμβεβηκὸς ὁ Θεὸς Λόγος ἠνωτο τῇ ψυχῇ καὶ τῷ σώματι, ὥσπερ ἱμάτιον, ἢ ἀνθρωπίνη φύσις οὐκ ἦν φύσις τοῦ Λόγου, καὶ οὕτως ὁ Χριστός οὐκ ἦν ἐν δυσὶ φύσεσι μετὰ τὴν ἔνωσιν ὑφεστώς, ὥσπερ οὐδὲ ὁ ἐνδεδυμένος ἀνθρώπος ἐν δυσὶν ὑφέστηκε φύσεσιν. Ἀλλὰ τοῦτο εἰπὼν 25 Εὐτυχῆς, συνοδικῶς κατεκρίθη.

Ἔτι, ἀδύνατον ἂν ἦν λέγειν ἢ γεννηθῆναι τὸν Θεόν, ἢ παθεῖν κατὰ τὸ πρόσλημμα, ὥσπερ οὐδὲ τὸ τοῦ ἐνδύματος πάθος ἐπὶ τὸν ἐνδεδυμένον ἀναφέρεται, ἅπερ ἐναντίον τῆ Γραφῆς.

XXXVIII. — Κατὰ τῶν ὑποτιθέντων δύο ὑποστάσεις ἐν τῷ Χριστῷ.

Ταύτην τὴν ἀτοπίαν ἕτεροι φεύγοντες, ἐνοῦσι μὲν τὴν ψυχὴν καὶ τὸ 30 f. 163^v σῶμα ἐν | τῷ Χριστῷ, ὥστ' εἶναι τὸ ἐξ αὐτῶν ἀνθρώπον ἀληθῆ, καὶ τοῦτον ἠνώσθαι τῷ Θεῷ Λόγῳ οὐκ ἐν φύσει, ἀλλ' ἐν προσώπῳ, καὶ διὰ τοῦτο φασὶν ἓν εἶναι πρόσωπον τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου, ὑποστάσει δὲ καὶ ὑποκειμένῳ διαιροῦσι τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν ἀνθρώπον, οὓς τῷ προσώπῳ ἐνοῦσιν, καὶ κατὰ τὸν λόγον τῆς ἐνώσεως ταύτης τὸν Θεόν φασὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου κατηγορεῖσθαι, καὶ τὸν ἀνθρώπον

τοῦ Θεοῦ Λόγου, ὡσθ' ἔταν λέγεται τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον ἄνθρωπον εἶναι, οὕτω νοεῖσθαι, ὅτι τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ Λόγου πρόσωπόν ἐστι τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τὸ ἀνάπαλιν, καὶ οὕτω τὸ τοῦ Θεοῦ Λόγου κατηγορούμενον καὶ τοῦ ἀνθρώπου κατηγορεῖσθαι, μετὰ τινος ἐπαναλήψεως μέντοι· οἶον, πέπονθεν ὁ Θεός, τουτέστιν ὁ ἄνθρωπος ὅς ἐστι Θεὸς διὰ τὴν τοῦ προσώπου ἐνότητα πέπονθεν· καὶ ὁ ἄνθρωπος τὸν νεκρὸν ἀνέστησεν, τουτέστιν ὁ Θεός, ὅς ἐστι καὶ ἄνθρωπος διὰ τὴν τοῦ προσώπου ἐνότητα. Αὕτη δὲ οὐδὲν σχεδὸν διαφέρει τῆς τοῦ Νεστορίου ἢ δόξα, εἰ καὶ δοκεῖ· πρόσωπον γὰρ οὐδὲν ἐστὶν ἄλλο ἢ ἄτομος οὐσία λογικῆς φύσεως· ἡ δὲ ἄτομος οὐσία ἐστὶν ὑπόστασις, ὥστε πρόσωπον καὶ ὑπόστασις ἐν τῇ λογικῇ φύσει ταυτόν ἐστὶν, εἰ καὶ ἀπλῶς οὐκ ἐστὶ ταυτόν, ἀλλ' ἐπὶ πλειόνων ἢ ὑπόστασις λέγεται. Εἰ οὖν ἐν τῷ Χριστῷ δύο ὑποστάσεις εἰσὶ, καὶ δύο εἰσὶ πρόσωπα καὶ δύο ὑποκείμενα, καὶ οὕτως ὁ Χριστὸς οὐκ ἔσται εἰς ἀπλῶς, εἰ μὴ πῃ ἔσται εἰς, ὅπερ ἐστὶ διαλύειν τὸν Ἰησοῦν. Ἄλλ' αὕτη μὲν ἢ δόξα οὐδ' ἐλέγχων δεῖται πλειόνων.

XXXIX. — Τί περὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ σαρκώσεως, ἡ καθολικὴ πίστις φρονεῖ.

Φανερόν τοίνυν, ὅτι κατὰ τὴν παράδοσιν τῆς καθολικῆς πίστεως ἀνάγκη λέγειν ἐν τῷ Χριστῷ εἶναι θεῖαν φύσιν τελείαν, καὶ ἀνθρωπίνην τελείαν, ἐκ ψυχῆς δηλονότι λογικῆς συνεστηκυῖαν καὶ ἀνθρωπίνης σαρκός, αἵτινες ἡνῶνται φύσεις ἐν τῷ Χριστῷ οὐ κατ' ἐνοίκησιν μόνην, οὔτε κατὰ συμβεβηκός, οὔτε ἐν μόνη προσωπικῇ σχέσει ἢ ιδιότητι, ἀλλὰ κατὰ μίαν ὑπόστασιν καὶ ὑποκείμενον ἓν. Ἀνάγκη γὰρ ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν εἶναι, περὶ οὗ ἀδιακρίτως ἐν τῇ Γραφῇ τὰ θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα λέγονται, οἶον τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ τὰ τοῦ ἀνθρώπου τῷ Θεῷ, ἀντικείμενα δὲ ὄντα, ὡς τὸ παθητὸν καὶ ἀπαθές, καὶ τὸ θνητὸν καὶ ἀθάνατον, εἰ καὶ κατὰ τοῦ αὐτοῦ κατηγοροῦνται τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ καθ' ἕτερον καὶ ἕτερον, οὐ κατὰ τὸ αὐτό. Ὡς οὖν τὸ καθ' οὗ κατηγοροῦνται ἐν ἄνευ διακρίσεως, οὕτω πρὸς τὸ καθὼς κατηγοροῦνται δεῖ ποιεῖσθαι διάκρισιν.

Ἐπεὶ τοίνυν ἄλλο καὶ ἄλλο ἐστὶ καθὼς | κατηγοροῦνται τοῦ Χριστοῦ f. 164 τὰ θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα, ἀνάγκη δύο φύσεις λέγειν ἐν τῷ Χριστῷ ἀσυγχύτους καὶ ἀμιγείς· τὸ δ' οὗ κατηγοροῦνται αἱ φυσικαὶ ιδιότητες, αὐτῷ γένει τῆς οὐσίας ἀνήκουσαι, ὑπόστασις ἐστὶ καὶ ὑποκείμενον ἐκείνης τῆς φύσεως. Ἐπεὶ τοίνυν ἀδιάκριτόν ἐστι καὶ ἐν τῷ καθ' οὗ κατηγοροῦνται τὰ θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα περὶ τὸν Χριστόν, ἀνάγκη λέγειν τὸν Χριστόν μίαν ἔχειν ὑπόστασιν καὶ ἐν ὑποκείμενον θείας καὶ ἀνθρωπίνης φύσεως. Οὕτω γὰρ ἀληθῶς καὶ ἰδίως τὰ θεῖα κατηγορηθήσεται τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου, καθόσον ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ὑποκείμενόν ἐστὶν οὐ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς θείας, καὶ ἀνάπαλιν τοῦ Θεοῦ Λόγου τὰ